

# ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

## XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XXXVII заседание, петък, 22 мартъ 1913 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Г. Згуревъ, въ 3 ч. слѣдъ пладне)

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Моля г. секретаря да проче списъка на отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

**Секретарь С. Бурмовъ:** (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Несторъ Абаджиевъ, Никола Алтимирски, Иванъ Андрѣевъ, Петъръ Бабаджановъ, Иванъ Балтаджиевъ, Димитъръ х. Баневъ, Петъръ Бешковъ, Димитъръ Бръчковъ, Пантелей Бурмовъ, Желю Влашки, д-ръ Георги Гаговъ, Димитъръ Ганчевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Георги Губидѣльниковъ, Тодоръ Даскаловъ, Георги Джевишовъ, Христо х. Димитровъ, Василь Димчевъ, Добри Добревъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Еневъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Димитъръ Икономовъ, Иванъ Казанджиевъ, Михо Каравасилевъ, Иванъ Капаровъ, Александъръ Кипровъ, Петко Кировъ, Благой Кирчевъ, Величко Кознички, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Герго Лаковъ, Вочо Лачовъ, Тодоръ Лунгаловъ, Георги Маджаровъ, Ной Марковъ, Руфи Махмудовъ, Иванъ Миневъ, Димитъръ Нарлиевъ, Никола Начевъ, Георги Недковъ, Дамянъ Неновъ, Недю Николовъ, Тодоръ Орловъ, Киро Пановъ, Петъръ Паланчевъ, Иванъ Петровъ, Иванъ Пецовъ, Христо Пипаловъ, Стефанъ Пипевъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Иванъ Поповъ, Първулъ х. Първуловъ, Василь Радоевъ, Петко Разсукановъ, Мано Райновъ, Юрданъ Русевъ, Стефанъ Савовъ, Илия Стаматовъ, Василь Стаменовъ, Петъръ Станчевъ, Ганчо Торомановъ, д-ръ Цоню Тотевъ, Апостолъ Урумовъ, Иванъ Халачовъ, Цонко Харбовъ, Христо Цаневъ, Илия Цвѣтковъ и Георги Шиваровъ)

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Отсъствуватъ 70 души народни прѣдставители; има, слѣдователно, нужното число, за да може да се състои засѣданieto.

Обявявамъ засѣданието за открито.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да ви съобща, че Негово Величество Главнокомандующия българската армия е отговорилъ на теле-

грамата, съ която народното прѣдставителство го поздрави по случай прѣвземането на гр. Одринъ. Телеграмата има слѣдующето съдържание: (Чете)

„Дълбоко трогнатъ отъ патриотическитѣ и възторжени привѣти на народното прѣдставителство по случай славното събитие, прѣвземането на одринската шрѣпостъ, отъ храбритѣ и побѣдоносни български войски, отъ сърце благодаря.

„Царьтъ“. (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Освѣтъ това, г. г. народни прѣдставители, получена е на името на Народното събрание една телеграма отъ рускитѣ депутати въ Галицкия сеймъ, която има слѣдующето съдържание: (Чете)

„Русскіе депутаты Галицкаго сейма просятъ Васъ передать Народному Собранию Болгарій ихъ восторгъ по поводу взятія доблѣстной непобѣдимой союзной арміей второй турецкой столицы Одрина. Щастливаго пути къ Цариграда.

„Председатель: Дудукевичъ“. (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Освѣтъ това, получена е друга една телеграма отъ Чикаго съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Върховното управление на общия съюзъ на спомателнитѣ чехо-славянски дружества отъ шата Илиноисъ се присъединяватъ къмъ радостнитѣ възклициания на цѣлото славянско сѣмейство по случай прѣвземането на Одринъ и извиква: „Да живѣятъ героичнитѣ братя на балканитѣ.

„Прѣдседатель: Кридлъ, секретаръ Машекъ“. (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Да се отговори на всичкитѣ тия телеграми.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Ще моля народното прѣдставителство да опълномощи прѣдседателството да отговори на всички получени телеграми.

**Отъ мнозинството:** Прието. (Ржкоплѣскане)

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Прѣдседателството взема отъ това актъ и ще отговори на всички поздравителни телеграми.

Има да съобща на народното прѣдставителство, че прѣдседателството е разрѣшило отпускъ на слѣдующитѣ г. г. народни прѣдставители: на дупнишкия Величко Кознички — 3 дена, на търновския Иванъ Халачовъ — 5 дена, на поповския Ганчо Тормановъ — 3 дена, на чирпанския Александъръ Кипровъ — 10 дена, на троянския Дамянъ Неновъ — 4 дена, на чирпанския Тодоръ Орловъ — 3 дена, на плевенския Пантелей Бурмовъ — 3 дена, на ловчанския Иванъ Казанджиевъ — 2 дена, на провадийския Цонко Харбовъ — 4 дена, на търновския Петко Кировъ — 1 денъ, на хасковския Георги Христовъ — 5 дена, на старозагорския Йовчо Киревъ — 1 денъ, на търновския Христо Цаневъ — 2 дена.

Освѣтъ това искатъ се отпуски, които ще трѣбва да се разрѣшатъ отъ Народното събрание.

Бѣлоградчишкиятъ народенъ прѣдставителъ Киро Пановъ моли да му се разрѣши 10 дена отпускъ. Моля, който е съгласенъ да му се даде исканиятъ отпускъ, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ Стефанъ Бояджиевъ иска 6 дена отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Ескиджумайскиятъ народенъ прѣдставителъ Добри Добревъ иска 3 дена отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Татарпазарджишкиятъ народенъ прѣдставителъ д-ръ Георги Гаговъ иска 15 дена отпускъ. Който е съгласенъ да се даде на г. д-ръ Гагова 15 дена отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Добришкиятъ народенъ прѣдставителъ Стефанъ Поповъ иска три дена отпускъ. Моля, който е съгласенъ да се разрѣши на г. Попова исканиятъ отпускъ, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Силистренскиятъ народенъ прѣдставителъ Петъръ Бабаджановъ иска 9 дена отпускъ, по болестъ. Който е съгласенъ да се разрѣши на г. Бабаджанова 9 дена отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Сливенскиятъ народенъ прѣдставителъ Петъръ Папанчевъ, поради болестта на сина му иска 8 дена отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Плевенскиятъ народенъ прѣдставителъ Бочо Лачовъ иска 4 дена отпускъ, по домашни причини. Който е съгласенъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ Христо х. Димитровъ иска 10 дена отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Търновскиятъ народенъ прѣдставителъ Димитъръ Драгиевъ иска, по болестъ, 1 мѣсецъ отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Кулскиятъ народенъ прѣдставителъ Първулъ х. Първуловъ иска 15 дена отпускъ. Моля, който е съгласенъ да му се даде исканиятъ отпускъ, да си вдигне ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Освѣтъ това, има да съобща на народното прѣдседателство, че отъ Министерството на желѣзни-

цитѣ, почитѣ и телеграфитѣ е постижило прѣдложение за одобрение рѣшенито за изплащане добавъчното възнаграждение 5% на чиновницитѣ и служащитѣ по вѣдомството на почитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, за прослужени непрѣкъснато петъ години въ единъ и сѣщи класъ или разредъ, а за безкласнитѣ и безразреднитѣ въ една и сѣща длѣжностъ.

Отъ сѣщото министерство е постижило прѣдложение за одобрение X, VII, V и VII-то постановления на Министерския съвѣтъ, взети въ засѣданията му, респективно на 28 януарий, 17 май, 12 юний и 24 юлий 1912 г., протоколи № № 8, 51, 61 и 78.

Отъ сѣщото министерство е постижило прѣдложение за одобрение VIII-то постановление на Министерския съвѣтъ, взето въ засѣданието му отъ 5 януарий т. г., за отпускане отъ държавата допълнителенъ кредитъ отъ 440.000 л. за продължаване строенето на желѣзнопътната линия Търново—Тръвна—Ворущица.

Отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве е постижиль законопроектъ за разрѣшаване на Татарпазарджишката градска община да сключи 100.000 л. заемъ.

Прѣди да се пристѣпи къмъ дневния редъ, г. военниятъ министъръ има да отговори на нѣкои питання.

Имате думата, г. министре.

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Г. г. народни прѣдставители! Има отправени къмъ менъ на послѣдъкъ двѣ питання: едното отъ народнитѣ прѣдставители г. г. д-ръ Вазовъ и Илиевъ, и другото отъ дупнишкия народенъ прѣдставителъ г. Кознички. Имамъ честъ да отговоря на тия двѣ питання. По-напрѣдъ ще отговоря на онова, което ми е отправено отъ г. г. д-ръ Вазовъ и Илиевъ. Тѣ питатъ: (Чете) „Военното министерство е обявило, че на 4 априлий т. г. ще се произведе търгъ за доставката на 100.000 куртки, 150.000 панталони и . . . навуша. Срокъ на доставката: за куртки: 20.000 куртки слѣдъ 40 дни, а за всѣки послѣдующи 20.000 по 15 дни, или всичкиятъ — слѣдъ 100 дни; за панталонитѣ: 30.000 — слѣдъ 40 дни, а за всѣки послѣдующи 20.000 по 15 дни, или всички слѣдъ 100 дни. Платътъ за куртки, панталонитѣ и подплата трѣбва да бѣде по образецъ за платоветѣ приети за подобно облѣкло въ една отъ европейскитѣ армии.

„Понеже тая доставка не е отъ бързо естество, понеже съ нея ще се внесе едно нежелателно разнообразие въ униформата на войската; понеже тя ще се отрази злѣ върху националната индустрия; понеже тая доставка не дава гаранция за снабдяване армията съ солидно облѣкло и т. н., моляме т. министра на войната да ни отговори на слѣдния въпросъ: не е ли желателно тая и подобни ней доставки да се възложатъ на българскитѣ фабриканти — съгласно договора имъ съ държавата, като по този начинъ се подкрѣпи народната индустрия, даде работа на български работници и снабди армията съ формено и солидно облѣкло.

Г. г. народни прѣдставители! Свѣдѣнията на запитвачитѣ по прѣдмета не сѣ напълно вѣрни, и заради това и самото питане по сѣществото си нѣма онова значение, което въ случая се прѣсѣдѣва. Въ обявлението което се отнася до назначението на търга, е казано изрично, че платътъ трѣбва да бѣде такъвъ, какъвто е възприетъ у насъ, или въ една отъ европейскитѣ армии, а въ самото питане, като че ли умишлено сѣ пропушнати думитѣ „у насъ“, а се казва, че се искало платътъ да бѣде такъвъ, какъвто е възприетъ само въ една отъ европейскитѣ армии. Виждате, слѣдователно, че сѣ пропушането

ни думи — „у нас“ — въ самото обявление, измѣнява се съвѣтъ същността на въпроса и смисълът на питането. Отъ тѣзи обявления за неточността на основаването, което е дало поводъ за питането, ще разберете, че Министерството на войната далекъ не е имало прѣдъ видъ да лини мѣстнитѣ индустриалци отъ участие въ този търгъ, въ тази доставка, а, напротивъ, нито не имъ прѣчи да взематъ и тѣ участие въ нея. Нѣщо повече, самитѣ тѣзи господа, които съставляватъ синдиката, съ който Министерството на войната има сключенъ дългосроченъ договоръ за доставката на материяли за подобно облѣкло, съ пиемо отъ 30 януарий т. г. съ съобинили въ министерството, че не ще могатъ да устоятъ на задълженията си по изпълнение на поръчката, която имъ е била възложена сега въ настоящия моментъ, като искатъ да имъ се продължи срокътъ съ още три мѣсеца, и послѣ добавятъ: „Ако въ случай министерството има належаща нужда отъ цѣлото количество до 19 мартъ н. г., то тогава да ни намали доставката на 300.000 метра, а остатъка да си поръча другадъ, за което синдикатътъ ни най-малко нѣма да има нѣкакви претенции“. Слѣдъ тѣзи факти, азъ се удивлявамъ, на какво основание или по какъвъ поводъ собствено въпроснитѣ индустриалци сега излизатъ да изявяватъ претенции, защо съ били отстранени, когато, прѣди всичко, никой не ги е отстранилъ, отъ една страна, и когато, отъ друга страна, сами тѣ съ писмо до министерството съ заявили, не само че не съ въ състояние да изработятъ повече отъ това, което имъ е дадено, но даже изрично добавятъ, че нѣма да иматъ нищо противъ, ако министерството си поръча остатъка другадъ. За да се принуди министерството въ случая да допусне и други още извѣстни платове, не само тѣзи, които съ възприети сега-засега у насъ въ войската за униформено облѣкло, и въобще за да се принуди министерството да търси за това облѣкло и такива платове, които съ възприети въ една отъ европейскитѣ армии, причината е една единствена, а именно: необходимо е, колкото се може по-скоро, да набавимъ облѣкло, защото, както ви е извѣстно, слѣдъ като имаме 400—500 хиляди души на кракъ отъ нѣколко мѣсеца насамъ, голѣмиятъ запасъ облѣкло, който имаме — по-рано, и онова, което прѣзъ периода на войната можехме да набавимъ, се износва; ние трѣбва часъ по-скоро да вземемъ мѣрки, за да набавимъ ново облѣкло, защото въ близко бъдеще ще потрѣбва да облѣчемъ войницитѣ и да си попълнимъ складоветѣ. При тѣзи условия, и тѣй като самитѣ индустриалци, които съставляватъ синдиката, съ заявили, че не съ въ състояние да изработятъ повече, отколкото това, което сме имъ дали — даже и това, което сме имъ дали, заявяватъ, че не ще могатъ да изработятъ — става съвѣтъ ясно по каква причина Министерството на войната се е принудило да търси отъ другадъ да набави материяли за това облѣкло.

Тѣй стои, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ, и азъ се надѣвамъ, че г. г. запитвачитѣ ще обмислятъ нѣщо повече, отколкото удовлетворени въ случай.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Може ли г. министърътъ на войната да ни каже: това искане на българскитѣ индустриалци, на текстилния синдикатъ, да се намали доставката, да-ли е уважено, . . .

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Не.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** . . . и да-ли тази доставка, която ще стане на 4 априлий т. г. се отнася до тѣзи 300.000 м., които нѣма да достави напниятъ, българскиятъ, синдикатъ, и какъ въобще стои този въпросъ?

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Ето какъ стои този въпросъ, г. Вазовъ. Прѣзъ мѣсецъ юлий се даде на синдиката единъ нарядъ за извѣстно количество материяли — сукно за шинели и сукно, лаякъ за куртки и панталони — съ послѣдентъ срокъ за доставката 19 ноемврий. Фабрикантитѣ не можаха напълно да издържатъ този срокъ и доставиха поръчката съ извѣстно закъснѣние. Още прѣди да се свърши тая поръчка, министерството влѣзе въ споразумѣние съ тѣхъ, като ги запита, какво количество въ новъ 4-мѣсечентъ срокъ съ въ състояние да изработятъ. Тѣ отговориха, че съ въ състояние да изработятъ въ 4 мѣсеца 610 или 630.000 м. — точно не помня, въ всеки случай надъ 600.000 отгорѣ. Възъ основа на този тѣхентъ отговоръ, поръчка имъ се да доставятъ 600.000 м. съ срокъ 4 мѣсеца — до 19 мартъ, начиная отъ 19 ноемврий. Обаче тогава, когато министерството очакваше, че тѣ ще почнатъ частично да доставятъ отъ тая поръчка, на 30 януарий тѣ се обръщатъ и съ това писмо заявяватъ, че не съ въ състояние да изработятъ цѣлото количество, и претендиратъ или да имъ се увеличи срокътъ на доставката, или да се намали количеството ѝ. Това тѣхно заявление твърдѣ неприятно ме изненада, защото ми разстройваше всички смѣтки и цѣлата програма за снабдяване войската съ облѣкло. Азъ имахъ пълно упование на тѣхъ, прѣспокойно очаквахъ, че тѣ ще изпълнятъ задълженията си, и слѣдъ като бѣха минали 2½ мѣсеца, врѣме достатъчно, за да извършатъ даже половината отъ тази поръчка, тѣ чакъ тогава обадиха, че не можели да изпълнятъ задълженията си въ срока и, както виждате, отъ 600.000 на 300.000 м. намаливатъ количеството, което били могли да доставятъ. Азъ не можахъ да се съглася съ това тѣхно искане затова, защото договорнитѣ задължения, съгласно закона, не ми даватъ такава широка власт; отъ друга страна, исканията имъ съ нищо не бѣха подкрепени. Азъ чисто и просто погледнахъ на това тѣхно искане като на извѣстно нарушение или, по-право казано, неизпълнение на договора и имъ заявихъ, че нито срокътъ може да имъ се продължи — защото, както казахъ, нѣмамъ право въ случая да го продължавамъ, щомъ като нѣма никакви законни причини за това — нито пътъ количеството мога да намалю. По частнитѣ ми свѣдѣния, тѣ съ се задоволили отъ този отговоръ, продължаватъ да работятъ и ще доставятъ извѣстно количество съ закъснѣние, като затова ще си платятъ глобата, която имъ се слѣдва по закона. Достатъчно е тѣ да бъдатъ дѣеспособни, свободни съ, никой не имъ прѣчи да взематъ участие въ повобявления търгъ, и вънъ отъ този нарядъ, който иматъ, да поематъ върху си извѣстно количество. Търгътъ, както чухте, е разпрѣдѣленъ на малки партии, именно съ цѣлъ да могатъ наши индустриалци и за по-малко количество да взематъ участие.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. д-ръ Борисъ Вазовъ.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Г. г. народни прѣдставители! Ако направихъ това питане, направихъ го, за да се даде публичност на този въпросъ, който вълнува българскитѣ индустриалци. Азъ не съмъ прѣдставителъ на индустриалцитѣ, а съмъ народентъ прѣдставителъ и считамъ, че това засѣга общитѣ интереси на нашата индустрия, общитѣ интереси на нашата страна. Като правя това питане, азъ искамъ да дамъ възможност, г. военниятъ министъръ да даде своитѣ объяснения, та да ги чуятъ тѣзи, които съ прѣко заинтересовани; а също важно е и вие, г-да, да ги чуете. Азъ нѣма да кажа, да-ли съмъ доволенъ отъ объясненията на г. военния министъръ, но ще кажа нѣкои мои съображения, които, мисля, че ще иматъ

известно значение по разръшението на този въпрос. А той е много важен, г. г. народни прѣдставители. Съ тая голѣма доставка, която ще стане на 4 априлий т. г. се прѣмѣства тежестта въобще за доставитѣ, за снабдяване нашата армия съ дрехи, въ чужбина. Това не е маловажно нѣщо. 150.000 панталони, 100.000 куртки и нѣколко десетки хиляди навуца, тѣзи доставки, които възлизат на нѣколко милиона лева, този път сигурно ще отидатъ въ странство.

**Д-ръ Н. Генадиевъ:** И ще пристигнатъ много време подиръ войната.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Да, тѣ ще отидатъ въ странство. Мене съвсѣмъ не ме утѣшава това, което каза г. военниятъ министъръ, че тамъ блии пропуснати думитѣ у насъ или въ една отъ европейскитѣ държави, т. е. цвѣтътъ на материята и самата материя да бѣдатъ такива, каквито има у насъ или въ нѣкоя отъ европейскитѣ армии. И сигурно цвѣтътъ на материята нѣма да бѣде такъвъ, какъвто е у насъ, а ще бѣде такъвъ, какъвто е въ една отъ европейскитѣ армии. По такъвъ начинъ ние избѣгваме униформата въ цѣлата войска.

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** По неволя.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Ние лишаваме отъ работа нашата индустрия, която има 4—5 хиляди работници, които сега ще се разпуснатъ. И азъ правя това питане прѣдъ видъ на измѣнившитѣ се обстоятелства, прѣдъ видъ на туй, че приближаваме до единъ по-нормаленъ редъ на работитѣ и доколко човѣкъ може да прѣдвижда наставка единъ такъвъ моментъ. Ето, разпускатъ се опълченитѣ и т. н.

**А. Малиновъ:** На думи се разпускатъ, на дѣло не. Азъ ще правя питане, защо тази заповѣдъ на министра не е изпълнена.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Частно знаеме, че това нѣщо ще стане. Слѣдователно, нашата национална индустрия ще прѣтърпи една голѣма загуба, която ще се отрази на по-нататѣшното ѝ развитие, което всички имаме интересъ да върви кресчендо прѣдъ видъ развитието и уголѣмяването на България.

Второ, нищо не би могло да ме увѣри, че доставенитѣ материи отъ чуждитѣ прѣдприемачи, които ще приличатъ на материятъ въ чуждитѣ армии, ще бѣдатъ по-добри отъ нашитѣ. Тукъ, въ България, произведенитѣ материи винаги се подлагатъ на по-голѣмъ контролъ, въ всѣки случай на единъ български прѣдприемачъ можешъ да му кажешъ въ очитѣ, че е сгрѣшилъ и да му върнешъ материята, а чужденцитѣ, като доставятъ своитѣ материи, ще ги приемешъ, както ги доставятъ.

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Защо?

**Д-ръ Б. Вазовъ:** И азъ съмъ увѣренъ, и всички сме увѣрени, че въ това отношение чуждитѣ материи ще бѣдатъ отъ по-лошо качество и не отъ таква, отъ каквото ще бѣдатъ нашитѣ.

Трето, по отношение на срока, не се касае вече за една бърза доставка. Ако бѣше въпросъ да се достави прѣзъ мѣсецъ декемврий, когато всички работници бѣха на бойното поле, и всички фабрики бѣха затворени, то е друго, но сега, когато ще стане една есенна доставка съ срокъ отъ 100 дена, а тѣ ще бѣдатъ 120, сигурно ще има известно закъснѣние, нека се даде възможностъ на нашата индустрия съ известно закъснѣние да достави, макаръ постепенно, тази доставка на части. Това е единъ голѣмъ въпросъ, г. военния министре, за нашата

индустрия и за нашата армия. Ние не желаемъ да се внасятъ въ нашата армия чужди цвѣтове.

**М. Гайдовъ:** Вѣрно.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Ние искаме този български шаекъ да го виждаме и за бѣдѣще по тѣлата на нашитѣ храбри войници, той е намъ милъ. Ние не искаме да се внасятъ сини, червени или зелени панталони или други нѣкакви дрехи. Освѣтъ това, наставка единъ сезонъ, който е мекъ и нѣма нужда отъ всички тѣзи куртки и панталони. Имаше нужда прѣзъ м. декемврий и януарий, но сега нѣма тази нужда, слѣдователно, намираме се при условия, дѣто може разумно и политично да се помогне на нашата индустрия. Казахъ ви, че азъ не защищавамъ нашитѣ индустриалци: може-би и тѣ искатъ, като всѣки прѣдприемачъ, да си прокаратъ мардитѣ. Когато се касае за тѣхния егонизъмъ, не ги поддържамъ, но азъ казвамъ, че когато могатъ да се натоварватъ при законнитѣ рамки и при условия, които иска Военното министерство, да доставятъ една доброкачествена материя, ние трѣбва да ги улеснимъ.

Послѣ, не е въпросътъ, че тѣ могатъ да се явятъ да наддаватъ, както каза г. министърътъ, а въпросътъ е другадѣ, че нашата индустрия се покровителствува съзнателно отъ държавата, че Военното министерство има договоръ съ нашитѣ индустриалци. Въпросътъ е, да-ли Вие, ако тия индустриалци утрѣ заявятъ: — ако не заявятъ, никой не имъ е кривъ — „Г. министре, възложете върху насъ въ този срокъ или въ единъ малко по-голѣмъ срокъ да доставимъ известно количество панталони и куртки при една доброкачествена материя“, ще имъ позволите това? Не е въпросъ да се явятъ на търгъ, а въпросъ е да взематъ на основание на договора една доставка по цѣнитѣ, които сж опрѣдѣлени въ този договоръ за метъръ шаекъ за куртки, за шинели, за панталони, или изцѣло за изработени куртки и панталони. Ето защо г. министърътъ мина малко настрана отъ питането. Въпросътъ е много важенъ, интересува цѣлата българска индустрия и, ако щете, и нашия патриотизъмъ. Азъ много държа нашата армия да бѣде облѣчена съ български шаекъ, който е най-добъръ, най-здравъ, най-веселъ, съ най-цѣлготраенъ цвѣтъ, па ако щете, ние сме навикали на него и трѣбва да останемъ съ традицията. (Ръкоплѣскане отъ болшинството)

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Позволете, г. Вазовъ, да Ви запитамъ: ще ли се съгласите българската войска да почака да се облѣче тогава, когато нашитѣ индустриалци сполучатъ да изработятъ нужното количество материяли за нея?

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Азъ не искамъ да влизамъ въ споръ съ г. военния министъръ, на когото съ най-голѣмо удоволствие сътруднича въ всички работи, но, ако това е вѣрно, че нашитѣ индустриалци не сж въ състояние да доставятъ тия материи, макаръ въ малко по-голѣмъ срокъ, Вие сте правъ.

**Министъръ генералъ Н. Никифоровъ:** Така е поставенъ въпросътъ.

**Х. Поповъ:** Не е вѣрно това.

**Д-ръ Н. Генадиевъ:** Не е тѣй поставенъ въпросътъ, г. министре. Още миналата година, шестъ мѣсеца прѣди войната, не бѣше поставенъ тѣй въпросътъ.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Ако, дѣйствително, нашитѣ индустриалци не сж въ състояние да доставятъ тѣзи материи, ако това, което твърди г. министърътъ, че

тѣ сѣ отказали да ги доставятъ, е вѣрно, то е другъ въпросъ, но, ако има възможностъ, даже като се продължи малко срокътъ, да се натоварятъ тѣ да доставятъ тия материи, тогава е другъ въпросъ.

**С. Славовъ:** Казватъ, че нѣматъ работници.

**П. Пешевъ:** Въпросътъ е важенъ. Направете ин-терпелация, за да можемъ всички да се изкажемъ.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата сливенскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Константинъ Илиевъ.

**К. Илиевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Ще кажа нѣколко думи въ допълнение на това, което г. Вазовъ каза.

За да се разбере сжичността на нашето питане, ще ми позволите да направя една малка прѣдистория, за да можемъ да видимъ дѣ е тежестта на нашето питане и кое, собствено, ни е подбудило да се обърнемъ съ това питане къмъ г. министра на войната.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Г. Илиевъ! Искамъ да Ви прѣдупрѣдя, че, като запитвачъ, имате право да говорите само четъ минути.

**К. Илиевъ:** Да, само толкова ще говоря. — Синдикатътъ на фабрикантитѣ у насъ има договоръ, който отъ 25 години се подновява всѣки петъ години, и споредъ който, за каква да е било доставка, нужна на Военното министерство, то е длъжно да я дава тѣмъ и тѣ да я изпълняватъ. Досега Военното министерство е вземало само  $\frac{1}{10}$  отъ производството на нашитѣ фабриканти. На 19 юний му е дадена една поръчка отъ 600.000 м., които да се доставятъ въ седемъ мѣсеца, но, по искането на Военното министерство, срокътъ е съкратенъ на четири мѣсеца и фабрикантитѣ си изпълниха задължението. На 17 октомврий се даде друга поръчка отъ 400 и нѣколко хиляди метра за павуца и само въ два мѣсеца, намѣсто въ седемъ, е изпълнена. На 19 ноемврий тѣмъ е дадена една поръчка отъ 600.000 м. да я доставятъ на 19 мартъ. Фабрикантитѣ щѣха да изпълнятъ и тази поръчка, защото, както ви казахъ, само  $\frac{1}{10}$  отъ тѣхното нормално производство се погълща отъ Военното министерство, но тогава стана едно непрѣдвидено обстоятелство, което застави фабрикантитѣ да направятъ това заявление, което цитира г. министрътъ, именно взеха се всички работници въ войската, фабрикантитѣ останаха безъ работници, слѣдователно, тѣ не можеха да изпълнятъ своитѣ задължения и помолиха г. министра да имъ даде още три мѣсеца време, за да изпълнятъ цѣлата поръчка.

**Министръ генералъ Н. Никифоровъ:** Не е вѣрно, че сѣ били изненадани. Когато сключиха договора, никой не бѣше имъ далъ обѣщание, че тѣхнитѣ работници ще се повърнатъ отъ войската.

**К. Илиевъ:** Не казвамъ това. Тѣ бѣха поставени въ невъзможностъ да изпълнятъ своята поръчка по причини независими отъ тѣхъ. Въ всѣки случай, на 19 мартъ тѣ доставиха, съ малки изключения, 300.000 м. шаекъ за куртки и панталони, именно такива, за каквито сега ще се произведе търгъ на 4 априлий. Фабрикантитѣ казватъ така: дайте ни още три мѣсеца, до 19 юний, ние ще ви доставимъ и другитѣ 300.000 м. Ако до 19 юний ние имаме още 300.000 м. отъ този платъ изработенъ, то ще задоволитъ онѣзи нужди, които сѣ накарали Министерството на войната да даде на търгъ тази доставка отъ 600.000 м. Значи, тѣзи 600.000 м., които сѣ били

нужни да се доставятъ за армията на 19 мартъ, на 19 юний ще ги имаме. Търгътъ, който ще се произведе на 4 априлий, додѣто се утвърди, сигурно, ще отиде до 10 априлий, и ще ги имаме тѣзи 300.000 м. къмъ 20 юний, а извѣстно ви е, г. г. народни прѣдставители, че отъ май нататкъ войницитѣ не носятъ куртки отъ шаекъ, а ризи. Ако, дѣйствително, тази доставка е била нужна прѣзъ януарий, защо, когато сѣ правени поемнитѣ условия не е отдадена на търгъ, а сега, на 4 априлий. Разбирамъ, че прѣзъ януарий нуждата е била належаща, и вѣрно е, че фабрикантитѣ не сѣ могли да доставятъ 600.000 м. Тогава, ако би се направила поръчката, имало е смисълъ, но сега, когато фабрикантитѣ ви казватъ: „Ако ви сѣ нужни още 300.000 м., които сега ще отдадете на търгъ, то дайте ни още два мѣсеца и ние ще ви доставимъ и другитѣ 300.000 м., защото ще се върнатъ 200.000 работници, които ще иматъ нужда отъ работа и нашитѣ фабрики нѣма какво да правятъ, като отдадете поръчката въ странство“, не разбирамъ каква смисълъ има. Фактически, г. министре, нашитѣ фабриканти до 20 юний не могатъ да изпълнятъ тази поръчка, защото се намиратъ въ невъзможностъ, но, ако продължите срока съ  $1\frac{1}{2}$  мѣсецъ, ще имате, съгласно контракта, и по цѣни, и по форма, и по цвѣтъ, всички тѣзи платове, които ежегодно доставяме за нашата армия. Ето кѣдѣ е тежестта на нашето питане. Ние искаме, като се продължи срокътъ съ мѣсецъ или мѣсецъ и половина, да се даде доставката на тѣзи 300.000 м. за куртки и панталони на нашитѣ фабриканти. Имайте прѣдъ видъ още и това, г. г. народни прѣдставители и г. министре, че въ Сливенъ, Габрово и другагѣ има съ хиляди бѣднѣ семейства и жени, които сѣ готови сега да шиятъ куртки и панталони. Защо да не дадемъ на тѣхъ хлѣбъ, а ще трѣба да гласуваме суми или да събираме помощи, да ги издържаме, когато могатъ да шиятъ. Ето дѣ е тежестта на нашето питане. Ние искаме да обрнемъ вниманието на почитаемото Военно министерство, да обсъди въпроса, ще ли да пострада въ нѣщо армията, ако се продължи срокътъ за доставката на тия куртки и панталони съ единъ-два мѣсеца, до 19 юний, когато ще имаме още 300.000 м. платъ и, слѣдователно, тази нужда, която се е оказала прѣзъ ноемврий, ще бѣде задоволена, а остатъка, за попълване на складовѣтъ, ще можемъ постепенно да си го доставимъ. Азъ имамъ още данни, но врѣмето не позволява, за да мога още по-добри да обоснова нашето питане, което обръщаме въ запитване.

**Министръ генералъ Н. Никифоровъ:** Г. г. народни прѣдставители! Другото питане, както казахъ, е отъ дупнишкия народенъ прѣдставителъ г. Кознички.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Той отсъствува.

**Министръ генералъ Н. Никифоровъ:** Не е толкова важно. Нека се позволи въ негово отсъствие да дамъ обяснения. Той казва: (Чете) „Заблѣзватъ се вече изъ улицитѣ сакати безъ крака войници, облѣчени цивилно. Още въ болницитѣ нѣкои отъ тѣхъ сѣ правили искания да ги снабдятъ съ изкуствени крака и съ патерици. Отговорило имъ се, че трѣбвало да си ги доставятъ на собствени сръдства.“

„Питамъ:

„1. Направилъ ли е г. военниятъ министръ разпореждания да се доставятъ изкуствени крака и патерици на онѣзи нещастници, които сѣ осакатени на бойнитѣ полета и, ако е направилъ подобни разпореждания, защо не сѣ снабдени осакатенитѣ и заздравѣли досега?

„2. Не счита ли той, че тукъ не е мѣстото да се гледа, да-ли осакатениятъ войникъ е състоятеленъ или бѣдентъ, и че, щомъ е изложилъ живота си на бойното поле, държавата покрай инвалидна пенсия, дължна е да му достави по единъ кракъ и по едни патерици, поне за първо врѣме“.

Г. г. народни прѣдставители! По този въпросъ ето какви обяснения мога да ви дамъ. Споредъ органа на министерството по тази специална служба, а именно началника на санитарната частъ, изкуствени крака не е можело да се даватъ и да се поставятъ на единъ ампутиранъ кракъ дотогава, докогато не изминатъ 3—4—5 мѣсеца, докато зарастне добръ раната и докогато прѣдварително съ едни импровизации, единъ видъ патерици, не се приучи болното мѣсто, за да може къмъ него да се приспособи изкуственъ кракъ. Министерството на войната още прѣзъ ноемврий или декемврий влѣзе въ споразумѣние съ една доста позната реномирана фирма въ Бавария, която да се заемне да достави такива изкуствени крака, и резултатитъ отъ тѣзи прѣговори бѣха такива, че слѣдъ 3—4—5 мѣсеца врѣме отъ когато прѣговаряхме, тази фирма ще изпрати тукъ въ София свои работници, които да взематъ мѣрка отъ всички тѣзи, които ще се нуждаятъ отъ такива изкуствени крака, ще изработятъ тамъ споредъ взетата мѣрка, въ груба форма краката, и слѣдъ туй ще дойдатъ тукъ обратно, за да ги притѣкмятъ на всѣкиго одного. Туй стои този въпросъ.

По втората точка на питането имамъ да обясня, че нѣма никакво съмнѣние, какво държавата ще се погрижи да достави на подобни нещастници за държавна смѣтка изкуствени крака и никога нѣма да ги остави тѣ сами да плащатъ за това.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Минаваме къмъ първата точка на дневния редъ — първо четене на прѣдложението, внесено отъ народния прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ и др. за отпускане 100.000 л. на комитета за раздаване парични помощи на раненитѣ войници.

Моля г. секретаря да го прочете.

**Секретарь В. п. Николовъ:** (Чете)

### „Прѣдложение

за отпускане 100.000 л. на комитета за раздаване парични помощи на раненитѣ войници.

„Г. г. народни прѣдставители!

„Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве има пастилната идея да образува при министерството си: фондъ за помагане на ранени войници. За тая цѣль държавата отпусна 25.000 л., българското дружество „Червенъ кръстъ“ 50.000 л., г-жа Мария И. Гешева 10.000 л. и отъ други частни лица и учрѣждения отъ България и странство се внесеха около 55.000 л., така че цѣлиятъ фондъ възлѣзе на около 130.000 л. За раздаването на помощитѣ се назначи по единъ комитетъ отъ почтени граждани въ София, Шуменъ, Враца, Пловдивъ, Бургасъ, Ямболъ, Стара-Загора, Разградъ, Хасково, Плевенъ, Търново и други градове. Въ софийския комитетъ, напр., влизатъ четирма народни прѣдставители, единъ офицеръ, трима професори, единъ директоръ на гимназия, двама учители и четирма адвокати, дами и други, а самото раздаване става срѣщу завѣренъ и подпечатанъ списъкъ. Сумата, която се дава на едно лице, варира между 3—10 л. и въ рѣдки случаи до 20. Отъ 1 мартъ 1913 г. фондътъ, обаче, се е изчерпалъ и не се даватъ никакви помощи. Срѣдства отъ никъдѣ не постѣпватъ, а пъкъ сега, когато излизатъ отъ болницитѣ тежко постра-

далитѣ съ ампутирани рѣцѣ и крака, осакатени и отслабнали до неузнаваемостъ войници, помощта е най-необходима. Свидѣтели сме съ каква голѣма благодарностъ, съ каква радостъ и изпълнено съ задоволство сърце бѣднитѣ нещастници на войната приемаха тия малки помощи. Тѣ се чувствуваха доволни, че отечеството не ги е забравило и радостно, безъ колѣбанне, заявяваха, че щомъ оздравѣятъ ще се върнатъ на бойното поле. За тия герои, особно за тежко заболѣлитѣ и осакатени, справедливо е държавата да отпусне една по-голѣма сума.

„Заради това моля Народното събрание да приеме слѣдното прѣдложение:

„Отпускатъ се отъ държавното съкровище за усиляване фонда за помагане на раненитѣ войници при Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве сто хиляди (100.000) л.

„София, 12 мартъ 1913 г.

„Вносители:

Софийски нар. прѣдставителъ: Х. Ковачевъ.  
Парибродски нар. прѣдстав.: Д-ръ А. Ходжовъ.  
Поповски нар. прѣдстав.: Д-ръ Х. Мутафовъ.  
Поддържаеме настоящето прѣдложение: С. Консуловъ, Николовъ, Г. Лаковъ, Г. Т. Пѣевъ, И. Еневъ, А. Горановъ, д-ръ К. Провадалиевъ, В. Георгиевъ, И. Андрѣевъ, И. Соколовъ, Р. Станоевъ, С. Славовъ, А. Буровъ, М. Гайдовъ, д-ръ Б. Вазовъ, К. Илиевъ, С. Чилингировъ и др.“

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата софийскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ.

**Х. Ковачевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Въ миналото засѣдание г. министърътъ на финанситѣ призна, че сегашната война, при сегашнитѣ срѣдства за борба, дава голѣмо количество ранени и благодарение на този фактъ болницитѣ пуцаха раненитѣ войници още недооздравѣли. Щомъ ги прѣвържатъ, щомъ се почувствува, че нѣма голѣма нужда отъ непосредствено наблюдение или лѣкуване отъ лѣкаритѣ, болницитѣ ги пушатъ. Мнозина отъ тѣзи недооздравѣли войници, които сж имали при себе си по нѣкоя и друга пара, вслѣдствие на нараняването, вслѣдствие на прѣпа-сянето отъ бойното поле до болницитѣ, по различни причини, сж изгубили тия малки срѣдства, които сж имали, останали сж безъ петъ пари, и като излизаха отъ болницитѣ, бѣха принудени да се молятъ на познати и непознати да имъ дадатъ по нѣкоя и другъ левъ, за да могатъ да си отидатъ до дома. Това положение се чувствувахе, то е достигнало сигурно и до ушиѣ на г. министра на вътрѣшнитѣ работи, затуй той съ малкитѣ срѣдства, които бѣше получилъ на свое име за помагане на раненитѣ войници безъ прѣдназначение, благоразсѣдилъ да установи фондъ, отъ който да се даватъ помощи на раненитѣ войници. По негова инициатива се назначиха специални комитети, може да се каже въ всички градове, които се намиратъ близо до желѣзнопѣжнитѣ линии и дѣто има болници, и тия комитети имаха за назначение да даватъ по нѣкоя пара помощъ на раненитѣ войници, които излизатъ отъ болницитѣ, за да могатъ съ тази малка помощъ да достигнатъ до дома си. Дружеството „Червенъ кръстъ“ отпусна една сума отъ 50.000 л.; уважаемиятъ нашъ министъръ-прѣдседателъ отъ своитѣ срѣдства бѣ отпусналъ 10.000 л.; г-жа Гешева 2.000 л.; отъ славянския комитетъ въ Москва сж постѣпили 15—16 хиляди лева; г. военниятъ министъръ генералъ Никифоровъ и г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи сжщо не останаха

чужди и тѣ отъ своитѣ срѣдства, доколкото е било възможно, отпуснаха една сума; държавното съкровище е отпуснало всичко на всичко 25.000 л. По свѣдѣнията, които азъ имамъ, сж събрани около 130.000 л., и тукъ въ София още 13.000 л. отъ други благотворители, така че всичката сума възлѣзла на около 140 и нѣколко хиляди лева. Тия пари отъ поемврий до края на мѣсець февруарий сж раздадени отъ комитетитѣ: въ София — тукъ въ София имаше два клона, единиятъ при етапното комендантство, а другиятъ на софийската гара — въ Търново, Стара-Загора, Бургазъ, Ямболъ, Русе и други градове. До края на февруарий помощи се раздаваха на войницитѣ, но въ началото на мѣсець мартъ, когато отъ болницитѣ почнаха да излизатъ тежко болнитѣ, които сж продължително лежали отъ тифусъ или други болести, и съвършено изнемогнали, комитетътъ се намѣри съ празни рѣцѣ и не можеше да помогне на тия нещастници. Билъ съмъ свидѣтель туку въ София и видѣлъ войници да плачатъ и се молятъ въ етапното комендантство за два лева, за да могатъ да си отидатъ, защото има хора, които отстоятъ много далечъ отъ гаритѣ. Наистина, по желѣзницитѣ пътуватъ безплатно, има и литателни пунктове по гаритѣ, кждѣто имъ се дава по нѣщо храна, но има хора, които трѣбва да пътуватъ 50—60 клм. далечъ отъ гаритѣ. Пѣша да пътуватъ не могатъ, защото, както казахъ, сж хора съвършено изнемогнали, сакати, слѣпи съ едното или двѣтъ очи, та трѣбва да наематъ кола или коня, а комитетътъ, както казахъ, нѣмаше възможностъ да имъ отпусна никакви помощи. Тия сж причинитѣ, които ме заставахъ да внесе предложението и моля почитаемото Народно събрание, както и г. министра на финанситѣ, отъ държавното съкровище да се отпусне една сума отъ 100.000 л. Мисля, че между насъ не може да стане споръ, какво че е потребно отъ страна на държавата да се отпусне нѣщо, за да се помогне на тия нещастници, обаче може да стане споръ само, да-ли тази сума отъ 100.000 л., която се иска, е достатѣчна или тя е голѣма, както забѣлжихъ въ миналото засѣданіе г. министърътъ на финанситѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ казахъ най-напрѣдъ, че за българската държава, за държавното съкровище 100.000 л. да се дадатъ за помагане на онѣзи нещастници, които прославиха България, е нищо. Не би трѣбвало дума да става отъ гледна точка на държавното съкровище за отпускането на тази сума. Но много ли сж тия пари, ако си спомнимъ, колко ще бждатъ тѣ цѣнини и потребни?

Както излагамъ въ предложението, тия суми се раздаватъ въ много малкъ размѣръ. Отъ справкитѣ, които направихъ, се вижда, че има комитети, дѣто сж давани 5—6 л. на войникъ, както е давано въ Враца, дѣто войницитѣ сж отъ околността и си отиватъ наблизо. Въ Стара-Загора е отпускано даже и по-малко; въ София, дѣто сж минали по-голямъ число ранени, е отпускано и повече. Срѣдната сума, която въ София е отпускана, е около 8—10 л. минимумъ, а има случаи, когато е дадено и по-голяма сума. Който заминава за Троянско, за Кулско, естествено, не можете да му дадете 5 л., защото отъ Плевенъ, кждѣто ще напусне желѣзницата, потребно е да му дадете срѣдства да наеме кола или коня, а пъкъ такова не може да намѣри за 4—5 л. Тѣй че въ София срѣдно се падатъ по 10 л. Съ 100.000 л., ако се даватъ по 10 л. срѣдно, могатъ да се удовлетворятъ 10.000 души, а 10.000 души болни отъ сега до свършването на войната, сигурно, ако не и повече, ще излѣзатъ отъ болницитѣ. Ако е само за въ София, ще излѣзатъ, може-би, 4—5.000 болни, но за цѣлото царство ще излѣзатъ и повече отъ 10.000 души. Прочее, сумата отъ 100.000 л., която азъ прѣдлагамъ да се отпусне, не е голѣма. Нѣщо повече, ако отъ тази сума би оста-

нало нѣщо, то ще се повърне въ държавното съкровище. Това е единъ кредитъ, който се отпуща на разположение на комитетитѣ, които раздаватъ сумитѣ и, ако отъ този кредитъ остане нѣщо, ще остане пакъ въ държавното съкровище. Но азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че сумата 100.000 л. не е много, че за тѣзи нещастници заслужава българското Народно събрание да жертвува отъ държавното съкровище 100.000 л. Моля ви, прочее, да гласувате за отпускането на сумата 100.000 л.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Г. г. народни прѣдставители! По поводъ на това предложение, азъ казахъ нѣколко думи въ миналото засѣданіе. Вие си спомняте, че тогава още азъ заявихъ, че по начало нѣмамъ нищо противъ даването на една извѣстна помощъ и искахъ разглеждането на това предложение да се отложи за слѣдующето засѣданіе, за да може да присѣтствува г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, въ вѣдомството на когото се намѣрва този фондъ, за да се чуе и неговото мнѣние по този въпросъ, и искахъ да се постави на първо мѣсто въ днешния дневенъ редъ.

Нуждата отъ даването на тази помощъ азъ признавамъ. Самъ г. Ковачевъ, прѣди да внесе предложението, иска моето съгласие и азъ го дадохъ, обаче намѣрвамъ, че сумата, която се иска, е прѣкалена. Самъ той тогава лично ми говори за 25.000 л., и азъ се съгласихъ да внесе едно предложение за 25.000 л., а сега се искатъ 100.000 л. и се доказва нуждата отъ тази сума. Не се съмнявамъ, че като дадемъ 100.000 л., ще ги похарчатъ; не е вѣрно, обаче, че ако артисатъ, ще ги върнатъ въ казната. Досега не е извѣстенъ нито единъ такъвъ случай: пари, отпуснати за помощи, да артисатъ, че да ги върнатъ. Тѣй че, г. Ковачевъ, не може мене, който отъ толкова години познавамъ и България, и пореднитѣ ѝ, и хората ѝ, да ме увѣри, че ако се отпуснатъ 100.000 л. и ако артисатъ, ще ги повърнатъ. Това не мога да го повѣрвамъ, нито пъкъ вѣрвамъ, че и той вѣрва това нѣщо.

Нѣма защо да се спирамъ върху нуждата отъ сумата; трѣбва само да опрѣдѣлимъ размѣра на сумата и предложението да мине още сега на първо и второ четене, а въ слѣдующето засѣданіе на трето и да се свѣрши. Първоначално държавата даде 25.000 л. и ги даде безъ да се чака съгласието на Народното събрание, защото послѣдното не засѣдаваше — отпусна ги Министерскитѣ свѣтъ подъ свои отговорности, и това постановление на Министерския свѣтъ ще бжде внесено за одобрение. Инициативата за отпускането на тази сума не се взема отъ министра на вътрѣшнитѣ работи, както се казва въ мотивитѣ къмъ предложението, а тя се взема отъ Министерския свѣтъ, вслѣдствие на едно напомнюване отъ страна на „Червения кръстъ“. И само, слѣдъ като се разрѣши въпросътъ отъ Министерския свѣтъ и като опрѣдѣлихме сумата, тогазъ се запитахме, на кой министъръ и въ кое учрѣждение да я дадемъ, да-ли да я дадемъ на едно или друго министерство да упражнява надзора. Това рѣшихме да се даде на Министерството на вътрѣшнитѣ работи. И тази дадена сума отъ 25.000 л. бѣше само спомогателна къмъ другитѣ суми, които трѣбваше да се получатъ отъ другадѣ. Както виждате, получиха се 130.000 л., а Министерскитѣ свѣтъ даде само 25.000 л.; голѣмо участие въ тази работа взе „Червениятъ кръстъ“, той даде най-голямата сума, и нѣкои частни лица отъ странство пратиха суми въ Министерството на войната, които, по постановление на Министерския свѣтъ, отнесохме къмъ този фондъ. Та, по такъвъ начинъ, тая твърдѣ дѣйствителна и

обязателна пужда можа да се удовлетвори до 1 мартъ — дотогава комисията е разполагала съ средства за тази целъ, тъй се казва поне въ мотивитъ. Сега има пужда отъ друга една сума. Азъ се разпоредихъ, понеже разглеждането на това предложение можеше да се забави, да се отпусне още една сума отъ 10.000 л. за смѣтка на тази помощъ, която се иска; „Червениятъ кръстъ“ онзи денъ отпусна други 30.000 л. И, ако ние отпуснемъ сега 25.000 л., тѣ, съ тѣзи 30.000 л., представляватъ една сума отъ 55.000 л., равна на половината отъ сумитъ, които сж били изразходвани отъ началото на войната до 1 мартъ и, слѣдователно, тя ще бѣде напълно достатъчна. Въ настояще време не мога да ви дамъ точни свѣдѣния, защото министърътъ на вътрѣшнитъ работи отсъствува, колко сж болнитъ въ разнитъ болници, но предполагамъ, че числото имъ е вече значително намалено, а послѣднитъ сражения сж дали единъ извѣстенъ контингентъ, който за щастие не е твърдъ голямъ. Отъ друга страна, не всички, които сж въ болницитъ и ще излѣзатъ отъ тамъ, иматъ право да получатъ помощъ; иматъ право да получатъ такива помощи само онѣзи, които дѣйствително не разполагатъ абсолютно съ никакви средства, за да могатъ да си отидатъ въ къщи. И тѣзи пари се даватъ само за да могатъ оздравѣлитъ войници да си отидатъ въ къщи, а не да останатъ въ града да ги харчатъ или пъкъ да си купятъ нѣкои вѣща, които, иначе имъ сж нужни; повтарямъ, помощитъ се даватъ за отиването имъ въ домоветъ; да не стоятъ немили-недраги въ града тогавъ, когато имъ предлагатъ да излѣзатъ отъ болницитъ. Азъ предполагамъ, че сумата, която ще се даде на всѣки единъ отъ тѣзи войници, не ще бѣде повече отъ 3 до 5 л., защото, г. Ковачевъ, който е членъ отъ комисията, тукъ, въ София, ни казва, че въ София се падатъ срѣдно около 10 л., въ Враца отъ 4 до 5 л., а въ Стара-Загора се давало и по-малко отъ това. Въ изложението на мотивитъ е казано, че сж давани отъ 3 до 10 л.; азъ ще взема срѣдно, че се дава по 5 л. на човѣкъ, а въ такъвъ случай, тѣзи 55.000 л. — 30.000 л., които дава „Червениятъ кръстъ“ и 25.000 л., които даваме ние — ще послужатъ за 11.000 болни, а отъ тѣзи 11.000 болни, които има въ болницитъ или биха постигнали тѣзи дни, нѣма да излѣзатъ всичкитъ пуждаопити се отъ такава помощъ. Ето защо, азъ мисля, че паритъ, които ни трѣбватъ за много работи и за удовлетворение на много нужди — както виждате въ всѣко заседание гласуваме по нѣщо за ранени и осакатени и за сѣмействата на убититъ, а и за въ бѣдѣще ще трѣбва да удовлетвориаме много потребности и нужди — трѣбва да ги щадимъ, да ги скѣпимъ, защото мѣтно се събиратъ, и при събирането се произвежда извѣстна болка върху оногизи, отъ когото се взематъ. Та азъ предлагамъ, безъ обпирни дебати и безъ аргументиране нуждата и ползата отъ тази помощъ, да се приеме да се отпуснатъ 25.000 л. засега, които заедно съ 30-тѣ хиляди лева на „Червения кръстъ“, ще образуватъ единъ новъ фондъ, равенъ на половината отъ онзи, който е имало отъ началото на войната досега и надѣвамъ се, че съ това ще се удовлетвори тази пужда отгукъ-нататкъ, защото, ние сме въ края на войната и може да се каже, сме въ надвечерieto на свършеното прекратяване на военнитъ дѣйствия. Това, поне, искатъ великитъ държави отъ насъ, за да взематъ тѣ върху си посрѣдничеството и, най-вѣроятно о, мирътъ ще послѣдва въ твърдъ близкъ срокъ. И, въ такъвъ случай, разумѣва се, тази пужда нѣма да бѣде тъй чувствителна, както по-рано.

Началото на организацията на този комитетъ е отъ около 20 ноемврий, а паритъ 25.000 л. сж отпуснати отъ Министерството на финанситъ на 22 ноемврий — сега получихъ бѣлѣжката — виждате, че

за мѣсецитъ ноемврий, декемврий, януарий, февруарий и мартъ сж стигнали 130.000 л., слѣдователно, 55.000 л. ще стигнатъ още за мѣсець или мѣсець и половина.

Впрочемъ, ходатайствувамъ да се приеме това мое предложение.

**Х. Ковачевъ:** (Възбразява пѣщо)

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Азъ апелирамъ къмъ общината на г. Ковачева, той искаше 25.000 л.

**Х. Ковачевъ:** Споредъ свѣдѣния, които имамъ, въ София сж раздавани по 1.000 л. на день.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** То зависи какъ се раздаватъ — като имъ дадемъ по-много пари, по-много ще даватъ. И 800.000 л. да се дадатъ, ще се намѣрятъ да се раздаватъ твърдъ умѣтно на хората, защото послѣднитъ иматъ пужда. Азъ ви увѣрявамъ, че ако се дадатъ 800.000 л., заслужаватъ ги. Ако съ пари трѣбва да платимъ за това, дѣто сж страдали, за жертвитъ, които сж понесли за България, не можемъ да ги платимъ и съ 80 милиона лева.

**Х. Ковачевъ:** Да не имъ даваме по 3 л. като на просящи.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Но ние не се наемаме да плащаме тѣзи неопѣними и невъзвратими жертви, които имъ бѣха нанесени на бойното поле, когато си губятъ кракъ или глава. Тукъ въпросътъ се касае само да дадемъ възможностъ да си отидатъ въ къщи.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата ямболскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Петко Теодоровъ.

**П. Теодоровъ:** Г. г. народни прѣдставители! Правни ми впечатление, че е излишно, че ви отегчава всѣко говорене по този въпросъ, разясненъ отъ дебатитъ, които станаха въ послѣдното заседание на Народното събрание. Но, менъ ми се струва, че има по него още нѣщо недоизказано, че трѣбва да обърнемъ внимание и на друга една страна на въпроса. Явява се прѣдъ насъ единъ благотворителенъ комитетъ, който си е поставилъ за задача до допълни една непълнота, така да се каже, въ нашата държавна организация, недостигъ, който, както сега се подчерта отъ г. Ковачева, се състои въ това, че раненитъ и болни войници излизатъ отъ болницитъ безъ достатъчни средства, за да си отидатъ по домоветъ. Тази пужда ние трѣбва да оставимъ да се задоволява само отъ благотворителенъ комитетъ; това е задължение на държавата. Както държавата е длъжна да прѣвозва войницитъ когато тѣ сж на служба безплатно, както тя е длъжна да ги облича и прѣхранва, така тя е длъжна и да ги снабди съ необходимитъ средства за прѣвозъ — пѣтни пари — за да си отидатъ по домоветъ за поправка, когато тѣ сж болни или ранени. Даже, ако стане пужда въ послѣдствие, цѣто тѣзи болни да бѣдатъ принудени да отиватъ и по разни болници или лѣчебници, сжщо така държавата трѣбва да ги снабди съ необходимитъ имъ пѣтни и дневни пари. И, за да не обърщаме едно държавно задължение на просия, въ видъ на търсене на разни комитети въ разни градове — въ единъ градове има, въ други нѣма такива — менъ ми се струва, че най-достойно ще бѣде за Народното събрание да се възложи на комендантитъ въ всѣки единъ градъ, когато издаватъ на войницитъ, ранени или болни, изпращани дома за поправка, безплатни билети за пътуване по желѣзницитъ, същевременно да ги снабдяватъ и съ необхо-

димитъ сръдства за прѣхрана и пътуване по мѣста, където нѣма държавни прѣвозни сръдства.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Това не може.

**М. Гайдовъ:** Само на комендантитѣ недѣйте дава тая работа.

**П. Теодоровъ:** Държавата, наистина, трѣбва да насърчи благотворителността въ страната и да ѝ помогне съ сръдства. Въ началото на войната правителството, дѣйствително, спомогна да се образуватъ подобни комитети, но държавата трѣбваше да излизе отъ положението, че такъвъ единъ комитетъ ще дойде само въ помощъ на това, което тя сама дава, държавата не може да остави всецѣло своитѣ грижи на благотворителнитѣ комитети, както и не може да даде обилни обществени сръдства на тѣзи комитети. Да оставимъ всичко това само на благотворителни комитети, които се прѣдвиждатъ само въ нѣколко града, а въ други ги нѣмаме, това, ми се струва, че не е достатъчно и недостойтелно, и би трѣбвало ние да се загрижимъ да организираме помощта по-общо, на едни начала по-държавнически, отколкото на почвата на благотворителността. Благотворителността въ случая има мѣсто, но тя трѣбваше да изхожда отъ частни лица съ пожертвувани отъ тѣхъ сръдства. За да се насърчи тая благотворителностъ, държавата можеше да образува извѣстенъ фондъ, да даде извѣстно начало, както и направи съ отпускането на 25-тъ хиляди лева; но сега вече комитетитѣ трѣбва да диятъ сръдства въ частната благотворителностъ, а не отъ държавата; вмѣсто да се иска отново отъ държавата пари за поддържането на този фондъ, струва ми се, че по-хубаво ще бѣде да се иска, щото комендантскитѣ или болничнитѣ управления да снабдяватъ войницитѣ не съ помощи отъ благотворителни комитети, ами съ задължителни сръдства на държавата, съ не-обходимитѣ пѣтни и дневни пари. И ако щете, можемъ да постановимъ, че размѣрятъ на тѣзи дневни пари въ такъвъ случай, за ранени войници, да бѣде 5 л. на день, та ако нѣкой войникъ тръгне отъ софийската болница до Троянъ и трѣбва да пътува четири дена, да му дадатъ една сума отъ 20 л., а не да отива по благотворителни комитети на просия.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ не се касае да се организира отъ държавата една помощъ и за тѣзи войници, които се завръщатъ въ къщи, защото казахъ, вече сме въ края на войната и късно е сега да организираме това, — когато войницитѣ си отиватъ въ къщи, ако се взятъ по държавнитѣ желѣзници, тѣ не плащатъ нищо — но касае се да имъ се помогне, когато сѫ напр. отъ Софийско, да си отидатъ отъ София въ къщи, защото може войникътъ да има нужда да наеме кола и да се качи, ако е купъ или сакатъ; иначе, държавата, разумѣва се, сама се грижи да ги прѣвози. По закона за въоръженитѣ сили и по правилата за мобилизацията, на войницитѣ, повикани подъ знамената или слѣдъ демобилизацията, за завръщането имъ въ къщи, нищо не се плаща за пътя отъ домоветѣ имъ до ближайшия градъ, въ който трѣбва да отидатъ: обаче, до този централенъ пунктъ, въ който войникътъ е длъженъ да се яви и отдето го разпущатъ обратно, вози го държавата, тя му носи разноснитѣ. Въ случая, намѣриха се добри хора, които казаха, че не е министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, който по функциитѣ си като министъръ е длъженъ да се занимава съ тази работа и се организира единъ такъвъ комитетъ, на който

частни лица и „Червениятъ кръстъ“ дадохъ помощи за раненитѣ и болни войници, които си отиватъ по къщитѣ. Ние помислихме, че и ние трѣбва да дадемъ нѣкаква помощъ на тѣзи частни комитети, които се образуватъ, за да дойдатъ въ помощъ на раненитѣ войници. Прѣдполага се, че частната инициатива тукъ, че частната благотворителностъ е основата и държавата само ѝ поддърѣя, а не че държавата се заема да организира и върши една извѣстна държавна функция. Ако бѣше върно второто, нѣма съмнѣние, че тогава нѣмаше нужда отъ комитети: ние имаме военни коменданти, ние имаме окръжни управления, околийски началници и на тѣхъ ще дадемъ да харчатъ държавнитѣ пари. Тукъ помощи се даватъ на комитетитѣ — и не е изключена възможността въ бѣдѣ да постѣпятъ още суми и отъ частни лица или учрѣждения въ разпореждане на комитетитѣ . . .

**П. Пешевъ:** Има такива.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Ето г. Пешевъ, който е членъ въ комитета, казва, че има постѣпвали такива суми.

**П. Пешевъ:** Само отъ София сѫ постѣпили 14.000 л.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Ако речемъ, това да го направимъ като едно задължение на държавата, Финансовото министерство да поддърѣя комитетитѣ, никой вече петъ пари нѣма да даде: ще оставятъ всичко на насъ.

Така че, азъ пакъ се възвръщамъ на туй, което казахъ по-рано, че 25.000 л., които сега изказвамъ готовностъ да отпуснемъ, сѫ напълно достатъчни, като имаме прѣдъ видъ не само цѣлѣта и организацията на комитетитѣ, но още и това, че сме накрая на войната. А пъкъ, ако се яви нѣкаква особена нужда и този благотворителенъ комитетъ не може да ѝ посрѣшне, пакъ сме тукъ, пакъ ще дойдемъ на помощъ; но по-хубаво е, ако паритѣ не стигнатъ да искаме такива пакъ отъ Финансовото министерство, отколкото да чакаме отъ комитетитѣ да ни повърнатъ, ако артисатъ.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Поповъ.

**Х. Поповъ:** Г. г. народни прѣдставители! Вие видѣхте, че министърътъ на финанситѣ не се съгласи съ направеното прѣдложение или съгласи се само по принципъ, като опрѣдѣли размѣра на помощта само 25.000 л., а не 100.000 л. Ако се говори парламентарно, ако ние отпуснемъ повече, той трѣбва да си вземе портфейла и да си отиде, а това не заслужава, както виждате, и никой не мисли това. Та цѣлниятъ въпросъ сега е тамъ: когато г. министърътъ не се съгласява, какво трѣбва да направи народното прѣдставителство? Менѣ ми се струва, че нито единъ депутатъ, както и министърътъ, не ще отрекатъ, че ние сме длъжни, тѣй или иначе, да видимъ нашия солдатъ да се връща отъ който и да е кътъ у дома си доста удобно. Ние това го желаемъ. Може много да се говори за туй, но въ тѣзи врѣмена, въ които живѣемъ, ние можемъ да прѣскочимъ отъ правилата, защото живѣемъ въ такива обстоятелства, които дѣйствително позволяватъ да направимъ това. За България би било срамъ — ако е истина това, което ни говори прѣждеговорившиятъ ораторъ г. Ковачевъ — да види своя герой да подава ржка като просякъ. Това е недостойтелно. Каквото ще да става, не оставяйте българския солдатъ да подава ржка. Даже ако нѣма никакъвъ кредитъ, азъ бихъ гласувалъ съ двѣтъ си ржцѣ, ако влѣзеше министърътъ тукъ съ

единъ законопроектъ за свърхсметенъ кредитъ. И всички ще гласуваме. Това е фактъ, това така трѣбва да се схване.

Сега отговарятъ, че това не е работа на държавата, а имало единъ благотворителенъ комитетъ. Това е добро явление и много добро, но този комитетъ казва, че има нужда отъ 100.000 л.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Комитетътъ не казва нищо.

**Х. Поповъ:** Сега, да-ли това е истина или не, азъ не зная, г. министърътъ може повече да знае, защото той ви казва, че 25.000 л. сж достатъчни. Но, за да излиземъ отъ това положение, едно трѣбва да искаме: г. министърътъ да вземе актъ отъ думитѣ, че сме увѣрени, какво народътъ ни и народното прѣдставителство искатъ да видятъ, който да било отъ нашитѣ солдати, когато му се каже, че ти си вече оздравѣлъ и можешъ да си отидешъ у дома си, да не подава ръка като просякъ. Ама какво ще направите вие — каквото щете правете. Ако комитетътъ е достатъченъ, добръ, ако не е достатъченъ, тогава държавата трѣбва да бди и да не оставя никой отъ войницитѣ така да подава ръка. Ето дѣ се схваща, помоему, цѣлниятъ въпросъ. И ако е така, ние сега, отъ друга страна, какво можемъ да направимъ? Азъ съмъ поддържателъ на туй, че когато единъ министъръ на финанситѣ се съпротивлява, не отпуща, и ние не трѣбва да отпущаме, защото той е министъръ на финанситѣ, той си прави сметката. И му прави честь дѣйствително, че той гледа, колкото е възможно, въ тия врѣмена да свѣрши по-икономически. Това вече трѣбва да се признае, но и другата страна, си има значението. Тази друга страна пъкъ прѣдставителството ще я движи и, по моето мнѣние, най-добръ ние по принципъ да приемемъ това прѣдложение и като го приемемъ, комисията да вземе въ прѣдъ видъ какво мислятъ тѣзи членове въ комитета, да се съгласятъ и съ министра. Азъ вѣрвамъ, че ако натиснемъ малко въ комисията, г. Теодоровъ може да дойде и до 50.000 л., може и да не дойде, защото е упоритъ, но въ всѣки случай, каквото и да става, моето мнѣние е да се приеме това прѣдложение по принципъ и да се изпрати на комисията . . .

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Ако трѣбва пакъ ще дадемъ.

**Д-ръ Б. Вазовъ:** Защо да се бавимъ още единъ день.

**Х. Поповъ:** . . . да се споразумѣятъ тамъ тия хора, за да не направимъ нѣкоя грѣшка, защото не искаме нито солдатитѣ да страдатъ, нито пъкъ, ако има право министърътъ да му упорствуваме. Та, моето мнѣние е това, че една комисия за два-три часа би се споразумѣла. Ако остане за менъ, азъ ще гласувамъ съ двѣтъ си рѣци за 100.000 л., защото менъ ми се струва, че при многото разноски, които направихме, при тия милиони, нека отидатъ още 75 хиляди лева, затова, макаръ да съмъ увѣденъ, че милионитѣ нѣма да се върнатъ, както каза г. министърътъ, но съ 75.000 л. България нѣма да пропадне.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Понеже никой не иска думата, обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени. Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които прие-  
матъ на първо четене прѣдложението на народния прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ, за отпущане 100.000 л. на комитета за раздаване парични помощи на раненитѣ войници, да си вдигнатъ ржката. (Бол-

шинство) Значи, прѣдложението се приема по принципъ, ще се прати въ комисията и ще се постави на дневенъ редъ.

**Х. Ковачевъ:** Азъ искамъ спѣшностъ.

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ, да се даде спѣшностъ на прѣдложението.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни сега да стане второто четене на прѣдметния законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете на второ четене.

**Секретаръ В. п. Николовъ:** (Чете)

### „Законъ

за отпущане 100.000 л. на комитета за раздаване парични помощи на раненитѣ войници.“

**Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. Христо Ковачевъ.

**Х. Ковачевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви изложихъ по-рано причинитѣ, поради които сметамъ, че е потребна една сума отъ 100.000 л. Г. министърътъ на финанситѣ се възпротиви. Той мисли, че само 25 хиляди лева сж достатъчни. Въ обяснението си той каза, че тѣзи суми се даватъ само да могатъ войницитѣ да си купятъ нѣщо и да си отидатъ у дома. Азъ разбрахъ мисълта на г. министра, какво на войницитѣ ще се даватъ пари, като ги освобождаватъ отъ болницитѣ, за да си купятъ само нѣкои ябѣща за у дома, защото се возияли безплатно по желѣзницитѣ и държавата имала грижата да ги прѣвозва по-нататѣкъ. Помощта, която се дава на войника, не е само да си купи нѣщо, но главно тя се дава, за да може да си наеме кола или конь, за храна и др. разноски, да може да си отиде до дома. Болницитѣ нѣматъ на разположение сръдства, и на раненитѣ войници, които излизатъ отъ болницитѣ нищо не имъ се дава. Вѣрно е, че по желѣзницитѣ тѣ се возятъ безплатно. Азъ казахъ даже нѣщо повече, че тукъ-тамъ по градоветѣ има питателни пунктове, дѣто имъ даватъ храна, по по-нататѣкъ за прѣвозни сръдства нийдѣ не се грижатъ. Само въ Орхане зная, че орханйската реквизиционна комисия бѣше постановила да се наематъ кола за прѣвозъ на войницитѣ отъ Мездра до Орхане и оттамъ-нататѣкъ да си отиватъ сами. Туй постановление на реквизиционната комисия не се одобри, защото не изхождаше по искането на нѣкоя военна властъ. Тѣй че, военнитѣ власти изобщо не сж правили никждѣ разпореждане да се прѣвозватъ войницитѣ съ кола отъ гаритѣ до околнискитѣ или окръжнитѣ градове. На раненитѣ войници сж потребни сръдства да се прѣвозватъ до гаритѣ, тѣй смѣщо и отъ гаритѣ, докато си отидатъ чакъ до къщи и въ повечето случаи 5—10 л. на войникъ нѣма да стигнатъ за прѣвозни сръдства, бждете увѣрени, г. министре. Ако ние искаме да дадемъ, като помощъ на войника, сръдства да се прѣвози, за да си отиде съ кола или съ конь до къщи, ние не трѣбва да му даваме като на просѣкъ 4—5 л. Вие знаете колко сж скъпи въ настояще врѣме прѣвознитѣ сръдства, слѣдъ като се взеха всички кола и коне за нуждитѣ на войската. Та, мисля, че сумата, която г. министърътъ се съгласи да отпусне, е сума доста малка. Най-сетнѣ г. министърътъ заявява, че засега е съгласенъ да се отпусне една сума, като не се прѣгражда пътятъ да се отпусне друга по-нататѣкъ, ако се окаже нужда за това. Азъ го моля да се отпуснатъ сега поне 50.000 л. Бждете увѣрени, г. министре, че 50.000 л. е най-малкото, което трѣбва да дадемъ.

**Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Г. г. народни прѣдстатели! Азъ мислихъ върху тази цифра доста отдавна и не току-тъй се съгласихъ на 25.000 л., вмѣсто на 10, 15 или 40.000 л. Азъ ви казвамъ, че моето убѣждение е, че тази цифра е съвършено достатъчна, и че ако не бѣде достатъчна, ние ще имаме възможностъ подиръ единъ мѣсець или половинъ мѣсець, като констатираме, че не стага, пакъ да отпуснемъ. Тя е само помощъ, а не е сума, съ която ние се наемаме да поддържаеме всички, които иматъ такива нужди. Г. Ковачевъ казва, че цифрата, която е нужна, е била по-голяма. Азъ ще го запитамъ да направи смѣтка тъй: ако 180.000 л. сж похарчени отъ ноемврий досега, на колко болни сте дали помощъ? Ако сте давали срѣдно по 10 л. на боленъ, значи помогнали сте на 18 хиляди болни. Е добръ, отъ ноемврий мѣсець досега е имало 18 хиляди нуждающи се, отъ тукъ натѣй нѣма да има нужда да се даде на 18 хиляди души, а ще има 5 хиляди, а може-би нѣма да има и нито толкова. Както щете да правите смѣтка, вие констатираме, че както досега ние сме могли да мнемъ съ една помощъ отъ държавата отъ 25.000 л., плюсъ спомоществанията, които сж дали „Червениятъ кръстъ“ и частни лица, тъй и отъ тукъ нататъкъ ще мнемъ съ тия нови 25.000 л., защото сме къмъ края на войната, и пакъ съ спомоществанието на „Червениятъ кръстъ“, за който казахъ, че прѣди два дена е отпусналъ 30.000 л. и че въ бѣдаше „Червениятъ кръстъ“ пакъ ще може да помага. Ясно е, прочее, че сумата, която се съгласихъ да приемемъ, е дѣйствително напълно достатъчна за цѣлѣта въ този моментъ, при даденитѣ условия, и азъ ходатайствувамъ да се приеме заглавието на законопроекта, както и слѣдующия членъ, съ промѣна само на цифрата, вмѣсто 100.000 л., 25.000 л.

**Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ:** Ще се гласува. Моля г. г. народнитѣ прѣдстатели, които приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се прочете отъ г. секретаря, съ измѣненieto, което прѣдлага г. министърътъ на финанситѣ, вмѣсто 100.000 л. да остане 25.000 л., да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

**Секретаръ В. п. Николовъ:** (Чете)

„Отпускатъ се отъ държавното съкровище за усиление фонда за помагане на раненитѣ войници при Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве сто хиляди (100.000) л.“

Вмѣсто 100.000 л. става 25.000 л.

**Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ:** Които г. г. народни прѣдстатели приематъ члена тъй, както се прочете отъ г. секретаря, съ измѣненieto, което се направи, вмѣсто 100.000 л., 25.000 л., да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Пристъпваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ: трето четене законопроекта за отсичане на 10 милиона лева размѣни сребърни и 5 милиона никелови и бронзови монети.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

**Секретаръ В. п. Николовъ:** (Чете)

### „З а к о н ъ

за отсичането на 10.000.000 л. размѣни сребърни и 5.000.000 л. никелови и бронзови монети.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на финанситѣ да отсече и дупне въ обръщение, на части или наеднѣжъ, въ зависимостъ отъ развитието нуждата на

размѣната отъ подобни монети, слѣднитѣ количества монети:

„За 10.000.000 л. номинални размѣни сребърни монети отъ по 2, 1 и  $\frac{1}{2}$  л.; за 5.000.000 л. номинални размѣни никелови отъ по 20, 10 и 5 ст. и бронзови монети отъ по 2 и 1 ст.“

„Количеството на разнитѣ подраздѣления монети ще се опредѣли отъ Финансовото министерство.“

„Чл. 2. Съставътъ и формата на тѣзи монети да бѣде сжиятъ, както на послѣднитѣ насѣчени отъ сжия видъ и дѣление.“

**Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ:** Моля г. г. народнитѣ прѣдстатели, които приематъ законопроекта на трето четене тъй, както се доложи отъ г. секретаря, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Прѣминаваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за безплатно прѣвозване на стоки и животни въ военно врѣме.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

**Секретаръ В. п. Николовъ:** (Чете)

### „Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за безплатно прѣвозване на стоки и животни въ военно врѣме.

„Г. г. народни прѣдстатели,

„Съ обявяването на общата мобилизация въ царството и непосредствено подиръ това и на войната, яви се неотлагателната и наложителна нужда, щото различнитѣ прѣвози, прѣдначинени за войскитѣ въ прѣдѣлитѣ на царството и въ завзетитѣ земи да се извършва по желѣзницитѣ, за напѣтитѣ войски — безплатно, а за тѣзи на съюзницитѣ — на кредитъ. Тия прѣвози се състоятъ отъ бойни и други припаси за напѣтитѣ и съюзнички войски, отъ санитарни и други материали, прѣдначинени за различнитѣ военни болници и принадлежащи на военно-санитарната частъ на българския „Червенъ кръстъ“, на иностранны мисии отъ „Червенъ кръстъ“, отъ разни реквизири материали, изпращани до разни военни власти, реквизиционни комисии и военни магазини и помежду имъ, отъ зърнени храни, изпращани за прѣработване въ мелницитѣ и повръщани като брашно въ военнитѣ магазини, съ една рѣчь отъ всички материали, нужни на армията и изпращани по заповѣдь на управленията и частитѣ при главната квартира: тилово, военно-санитарна частъ и пр., на главното и други интендантства, както и по заповѣдь и на други компетентни военни и санитарни власти.“

„Прѣдъ видъ на всичко до тукъ казано и понеже законътъ за експлоатацията на българскитѣ държавни желѣзници и пристанища не прѣдвижда безплатно прѣвозване на стоки въ врѣме на мобилизация и война, изработихъ тукъ приложения законопроекта за безплатно прѣвозване на стоки въ военно врѣме, одобренъ отъ Министерския съветъ въ засѣданието му отъ 4 мартъ т. г., протоколъ № 54, който законопроектъ поднасямъ на ваше разглеждане и гласуване.“

„София, 13 мартъ 1913 г.“

„Министъръ на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ: А. Франгя.

### „Законопроектъ

за безплатно прѣвозване на стоки въ военно врѣме.

„Чл. 1. Отъ деня на обявяване обща мобилизация до оня на окончателното демобилизиране на армията

се пръвозватъ безплатно по Българскитѣ държавни желѣзници слѣднитѣ категории стоки:

„а) всѣкакъвъ видъ муницип. хранителни припаси, транспортни животни и въобще всички материяли, които се изпращатъ отъ военни власти до военни власти, отъ общински власти и реквизиционни комисии до реквизиционни комисии, отъ реквизиционни комисии до военни власти и обратно отъ военни власти до реквизиционни комисии, както и материяли, изпращани за прѣработване отъ реквизиционни комисии до частни лица и връщани обратно прѣработени.

„Забѣлѣжка. Транспортътъ на съюзнитѣ армии, прѣдначинени за тѣхнитѣ войски, се пръвозватъ въ кредитъ.

„б) всички материяли, подавани за пръвозъ по Българскитѣ държавни желѣзници на адресъ на управителния съвѣтъ на подвижнитѣ военни магазини, както и на адресъ на самитѣ подвижни военни магазини, сѣщо и припаситѣ, изпращани на адресъ на пѣхотнитѣ пунктове;

„в) всички санитарни материяли, изпращани отъ дружеството „Червенъ кръстъ“, и ония, получавани отъ него. Пръвозитъ се безплатно и всички санитарни материяли, получавани на адресъ на чуждестраннитѣ мисии отъ „Червенъ кръстъ“, или пъкъ на адресъ на двореца;

„г) негоднитѣ транспортни животни, освободени отъ войсковитѣ пръвози или отъ обоза, ако се придружаватъ съ удостовѣрения отъ военнитѣ власти или отъ заведващитѣ обозитѣ. Въ товарителницитѣ, като получатели могатъ да фигуриратъ и частни лица;

„д) транспортнитѣ кола на ония стонани, чинто въпрегатеиъ добитѣкъ се шовръща като негоденъ;

„Забѣлѣжка. Пръвозътъ на добитѣка и колата по буквитѣ г и д се извършва, само когато има възможностъ, споредъ усмотрѣнето на заведващия движението по желѣзницитѣ.

„е) लोकципината и вешитѣ на бѣдни сѣмейства, чинто поддържници сѣ убити или сѣ на полесражението, когато тѣзи сѣмейства отиватъ въ другъ градъ да живѣятъ при свои близки. Тѣзи пръвози се извършватъ безплатно, ако товарителницитѣ се придружаватъ отъ удостовѣрения, издадени отъ общинскитѣ управления, въ които удостовѣрения да се съдържаатъ горнитѣ данни, и

„ж) всички материяли, изпращани отъ или до частни лица, ако отпослѣ съ удостовѣрение се докаже, че подпадатъ подъ категории а и в.

„Чл. 2. Всички горѣпоменати пратки се приематъ само сръщу прѣдставяне редовна товарителница отъ страна на изпращача. За тѣзи пратки желѣзницитѣ съставятъ редовни товарни писма.

„Забѣлѣжка. Магазинажъ на пристигнали стоки, получаванитѣ на които сѣ въ редоветѣ на войската, не се събира.

### „Прѣходно положение.

„Чл. 3. Настоящиятъ законъ важи и за всички извършени отъ деня на обявяването общата мобилизация пръвози, които подпадатъ подъ горѣизброенитѣ категории.“

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата г. д-ръ Христо Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ обявяването на мобилизацията въ царството бѣха реквизирани нашитѣ държавни желѣзници отъ военното вѣдомство и отъ самото начало до днесъ въ повечето случаи, и даже, може да се каже, изключително служеа за да удовлетвориатъ нуждитѣ на армията, било за пръвозване на бойни припаси и

всички ония материяли, които бѣха потребни за продоволствие на армията, било за прѣнасяне на самата войска. И понеже това пръвозване не можеше да става сръщу изплащане въ момента, пръвозването ставаше безплатно. Сега се внася единъ законопроектъ отъ г. министра на желѣзницитѣ на нашето обсъждане, да се прѣдѣли и да се узакони, щото това пръвозване, което е ставало отъ държавнитѣ желѣзници, реквизирани отъ Военното министерство за нуждитѣ на военното вѣдомство, да се смѣта, че е ставало безплатно. Азъ схващамъ, че сега е моментътъ затъ, когато се внася законопроектътъ, да се узакони това безплатно пръвозване, защото когато се объяви мобилизацията, то още не настѣваше. Когато ще дойде, тѣй да се каже, да ликвидираме смѣтката на това държавно стонанство, каквото е експлоатацията на държавнитѣ желѣзници, и сега при завършването на военната кампания, ще трѣбва да видимъ въ кои случаи това пръвозване е трѣбвало да става безплатно и за кои случаи е трѣбвало да се заплаща. Въ чл. 1 на законопроекта е казано: (Чете) „Отъ деня на обявяване обща мобилизация до оня на окончателното демобилизиране на армията се пръвозватъ безплатно по Българскитѣ държавни желѣзници слѣднитѣ категории стоки“, и се изброяватъ всичкитѣ категории стоки. Въ чл. 3 на самия законопроектъ, въ прѣходното положение се повтаря онова, което е казано въ чл. 1. Казва се пакъ: (Чете) „Настоящиятъ законъ важи и за всички извършени отъ деня на обявяването общата мобилизация пръвози, които подпадатъ подъ горѣизброенитѣ категории“. Това, споредъ мене, е едно приповторение на онова, което е казано въ чл. 1. Въ чл. 1 е казано, че отъ деня на обявяването на общата мобилизация до деня на демобилизацията ще се пръвозватъ безплатно всички тия стоки. Въ прѣходното положение е казано, че ще се пръвозватъ безплатно отъ деня на общата мобилизация до краи. Излишно е, споредъ менъ, да се приповтаря една наредба, която изцѣло се съдържа въ чл. 1. Това имамъ да кажа що се касае до принципа и, безспорно, никой отъ насъ нѣма да бѣде противъ тоя принципъ. Сега по смисловото на работата ще кажа слѣдното. Въ п. п. а, б, в, г, д, е и ж на чл. 1 сѣ изброени кои категории стоки би трѣбвало да се смѣтатъ като такива, за които, когато се пръвозватъ по Българскитѣ държавни желѣзници, не трѣбва да изискваме да се плаща споредъ съществующитѣ закони, а да смѣтаме, че тѣзи пръвозвания, понеже сѣ станали за нуждитѣ на военното вѣдомство, трѣбва да ставатъ безплатно. Изброенитѣ въ п. п. а, б, в, г, д и е стоки, споредъ мене, всичкитѣ сѣ отъ такова естество, че не би могло да се каже нищо противъ. Но азъ ще обърна вниманието на г. г. народнитѣ прѣдставители на тоя пунктъ, който е изложенъ въ буква ж на законопроекта, въ който пунктъ се говори, че „всички материяли, изпращани отъ или до частни лица, ако отпослѣ съ удостовѣрение се докаже, че подпадатъ подъ категории а и в, и тѣ подлежатъ на безплатно пръвозване. Азъ се страхувамъ, г. г. народни прѣдставители, отъ наредбата на тоя пунктъ въ законопроекта, да не дадомъ мѣсто за такова квинтосане или разчитване на смѣтки съ частни лица, които сѣ имали нужда да прибѣгнатъ до държавнитѣ желѣзници и сѣ могли да пръвозватъ свои стоки, било до нѣкоя войскава частъ, било до нѣкое интенданство, или пъкъ даже помежду си, защото тѣй, както е изложено въ наредбата „отъ и до частни лица“, едно частно лице може да изпрати до друго частно лице нѣкои стоки и въ послѣдствие, когато се свърши демобилизацията подиръ 3, 4, 5 мѣсеца, по нѣкакъвъ начинъ да се снабди съ нѣкакъвъ документъ и да докаже, че такова и такова количество стока, което азъ, Иванъ Драгановъ, съмъ изпратилъ на Стоянова, е била за нуждитѣ на еди-кой-си реквизиционна комисия, та,

казвамъ, за да не дадемъ път и възможност да станатъ такива нежелателни злоупотребления и да не създаваме поводи въ послѣдствие на интерпелации и запитвания до г. г. министритѣ за разчитане на такива нежелателни случки, каквито биха могли да се случатъ, когато толкова непрецизно и тъй широко е казано въ тая наредба, азъ бихъ помолилъ г. министра на желѣзницитѣ да се съгласи да направимъ известна поправка въ комисията, където ще се прати законопроектъ, да се направи една корекция, казвамъ, на тая буква ж, за да не остане никакво мѣсто за злоупотребления, каквито частни лица биха се помъчили да направятъ, като прѣвозватъ своя стока отъ едно мѣсто до друго. Защото не единъ път се изтъкваха тукъ, въ Народното събрание, случаи, когато частни лица сж си служили съ държавнитѣ желѣзници да прѣвозватъ стокитѣ си съ чисто спекулативна цѣль и, въ послѣдствие, съ разни удостоверения отъ разни общински власти да доказватъ, че сж го правили за нуждитѣ на нѣкоя реквизиционна комисия. Азъ разбирамъ да се прѣвозва стока отъ нѣкоя реквизиционна комисия до нѣкое частно лице-мелничаръ, както е изброено въ законопроекта, съ цѣль житото да се прѣвѣрие въ брашно, и отъ частни лица-мелничари до нѣкоя реквизиционна комисия — това го разбирамъ — и ако се установи съ надлежитѣ документи, че това е така, тогава ще подпадне подъ разпорежданията на закона и прѣвозването ще става безплатно. Но тъй, както широко е казано „отъ частни лица до частни лица“, безъ да може да се каже отъ какъ е взето, каквито удостоверения сами знаемъ, че може много лесно да се извадятъ отъ много учрѣждения, да не се даде възможност за спекула съ интереситѣ на фиска, азъ настоявамъ и ще моля г. министра да си вземе бѣлѣжка, когато ще се прати въ комисията, замолявамъ още сега и самата комисия, да има прѣдъ видъ измѣненieto на буква ж отъ чл. 1 на законопроекта.

Що се касае до другитѣ разпореждания въ буквитѣ а, б, в, г, д и е, както казахъ отъ самото начало, за тѣхъ едва-ли може да става споръ, тъй като тѣ обематъ всевъзможни материяли, пращани било отъ една войскова частъ въ друга, било въ интендантството, било материяли отъ „Червенъ кръстъ“, било материяли отъ реквизиционни комисии до главни интендантства, или до други интендантства на отдѣлни армии и, най-сетнѣ, и буква е, която е поставена много намѣсто, за прѣвозване пощацината и вещитѣ на бѣднитѣ семейства, които по тия или ония причини сж били заставени да се движатъ прѣзъ врѣме на войната, също и за прѣвозване на разни животни, които сж освободени отъ обози, които трѣбва да се повърнатъ на тѣхнитѣ стопани, умѣстно е, право е, това прѣвозване по държавнитѣ желѣзници да става безплатно.

Намирамъ, че законопроектътъ въ всичкитѣ останали части е такъвъ, който иде да ликвидира смѣтнитѣ на държавнитѣ желѣзници, на това държавно финансово стопанство и, като такъвъ, по принципъ ще гласувамъ за неговото приемане.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министрътъ на желѣзницитѣ.

**Министръ А. Франгя:** Г. г. народни прѣдставители! Бѣлѣжнитѣ, направени отъ уважаемия г. д-ръ Мутафовъ, сж наистина умѣстни. Азъ ще моля да се приеме по принципъ законопроектътъ, да се прати въ комисията, дѣто ще дамъ нужнитѣ обяснения, и тогачъ, ако комисията намѣри за нужно да направи нѣкои поправки, Народното събрание ще приеме закона поправенъ отъ комисията.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата софийскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ.

**Х. Ковачевъ:** Г. г. народни прѣдставители! По принципъ азъ съмъ за приемането на законопроекта, но за да подкрѣпя прѣдъ васъ бѣлѣжката на г. д-ръ Мутафова, че тъй, както е редактиранъ третиятъ членъ на законопроекта, той отваря широки врата за злоупотребления, ще повторя, че законътъ трѣбва да се редактира така, че да прѣигради възможността за заобикаляне.

**Я. Санжовъ:** Ами защо е така редактиранъ, то си е имало цѣль.

**Х. Ковачевъ:** Защото ние сме българи, знаемъ се и се познаваме. Азъ зная единъ случай — нѣма да кажа имена, ще ви съобщя само случая — дѣто частно лице като изпраща стока до частно лице, послужило си е съ името на реквизиционнитѣ комисии и успѣха да прѣвозатъ, ужъ за нуждитѣ на войската, брашно, когато цѣната на послѣдното бѣ много висока и когато не се прѣвозваха никакви търговски стоки по Българскитѣ държавни желѣзници; споразумѣватъ се двама търговци, единиятъ отъ Бургазъ, другиятъ отъ София и натоварватъ десетина вагона брашно, отъ името на Бургазката окръжна комисия на името на Софийската окръжна комисия, послѣдната, като получила известие отъ желѣзнопътната администрация, че на нейно име сж изпратени отъ Бургазъ толкова вагона брашно, се зачудила, и като разпитала, знаете ли какво се оказва? Оказва се, че двамата търговци се споразумѣли съ съдѣйствието на реквизиционната комисия да си прѣкаратъ стоката, когато въ София нѣмаше брашно и се продаваше по 28—30 л. човалтъ — цѣната му е 20 л. — да го докаратъ въ София и го продаватъ по-скъпо. Не стига това, но и да не платятъ дори и навло. Отъ този фактъ, г. г. народни прѣдставители, азъ тегля заключение, че понеже законътъ се прави за насъ, а ние се знаемъ какви сме си, добръ е той да бѣде малко по-ограниченъ, да не се отварятъ толкова широко вратата, защото по този начинъ могатъ да станатъ голѣми злоупотребления.

**Прѣседателствующъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министрътъ на желѣзницитѣ.

**Министръ А. Франгя:** Ако се установи, че има направени злоупотребления отъ частни лица, търговци или други, които сж измамили, отъ една страна желѣзнопътната администрация, и отъ друга страна, сж измамили реквизиционнитѣ комисии, нѣма освѣнъ да се укаже и тѣ ще се дадатъ подъ съдъ, обаче, въ туй врѣме, подъ воененъ съдъ, защото не стига само да платятъ, за дѣто сж направили едно злоупотребление и да се свърши работата. Но отъ това не може да искате да ограничите закона, когато за всѣка една стока се прави документъ, нареченъ товарителница, който ще бѣде на разположение единъ денъ и на народното прѣдставителство, ако стане нужда и на Смѣтната палата, за да се плати, защото имаме и прѣвозвания на кредитъ. Азъ казвамъ, прочее, така: ако има злоупотребители частни лица, които сж се наговорили да злоупотребяватъ, ще ги дадемъ въ съдъ, само г. Ковачевъ да имъ каже имената, и азъ съмъ първиятъ, който ще искамъ да стане това нѣщо, защото тѣ сж измамили администрацията на желѣзницитѣ. Ако, напр., такива лица дойдатъ у насъ съ документъ и казватъ, че „азъ пращамъ тѣзи вагона за едни-коя-си реквизиционна комисия“, а тѣ сж се наговорили да крадатъ, тѣ сж крадци, ще се дадатъ подъ съдъ.

**Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ:** Има думата свищовскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Константиновъ.

**Н. Константиновъ:** Г. г. народни прѣдставители! Приемането на този законопроектъ по принципъ слѣдвало би да стане единодушно, съ акламации, защото г. министърътъ съ него иска да въведе редъ въ своето вѣдомство. Нужно е, обаче, да ви напомня, г. г. народни прѣдставители, че би трѣбвало, и бихъ молилъ г. министра да ми внесе още единъ такъвъ законопроектъ, колкото се касае до изпълнението на оизн правилникъ, който бѣ недавно публикуванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, за безплатното пътуване на чиновници и други, съ карти, съ билети, по право и т. н. Защото раздаването на държавнитѣ блага, на държавната собственостъ, е изключително право само на Народното събрание, и никой началникъ на отдѣление, никой главенъ секретаръ, никой министъръ, ако щете даже, нѣма право да се разполага съ тѣзи имоти.

**Г. Николовъ:** Вѣрно!

**Н. Константиновъ:** Ето защо, азъ настоявамъ и моля г. министра да внесе законопроектъ, както казахъ, за безплатното пътуване по желѣзницитѣ. Колкото се касае до настоящия законопроектъ, азъ разбирамъ, че недоумѣнието се състои въ това, дѣто ни говори г. д-ръ Мутафовъ, а именно, че има едно приповторение въ чл. 1 и въ чл. 3. Чл. 3 е искалъ да визира станалото досега, а чл. 1 визира това, което има да стане занапрѣдъ — като всѣки законъ, който има да дѣйствува занапрѣдъ. Сега, отъ туй, което се говори, азъ разбирамъ, че съ този законопроектъ като че-ли се иска да се санкционира това, което е станало досега.

**Министъръ А. Франгя:** Тѣй.

**Н. Константиновъ:** Ако е така, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че г. министърътъ трѣбваше да ми внесе едно прѣдложение, за да одобримъ станалото, а не да ми внася законопроектъ, което значи да направимъ единъ законъ за въ бѣдѣ. И ето защо азъ мисля, че г. министърътъ ще стори добръ, помисли този законъ, който ще има да регулира това, което ще става за въ бѣдѣ, на всѣки случай, да ми внесе едно прѣдложение, за да одобримъ станалото, като поименно се каже, кога и какъ, и за какво, и защо ще има да одобримъ станалото. Защото, както сега е казано въ общи думи въ законопроекта, то е сѣ едно, мисля азъ, да се вземе отъ Народното събрание законодателно рѣшение въ смисълъ за въ бѣдѣ. А съ законъ да се санкционира това, което е станало прѣди една година, или прѣди шестъ мѣсеца, или отъ шестъ мѣсеца насамъ, мисля, че това е неудобно. Би било много по-добъръ и много по-цѣлесъобразно, ако г. министърътъ внесѣше, както казахъ, едно прѣдложение съ точно указание, какво, и за какво ние. Народното събрание, има да одобримъ. Изхождайки отъ тази мисълъ, азъ приемамъ законопроекта по принципъ и моля г. министра да внесе както законопроектъ за безплатното пътуване по желѣзницитѣ, така и едно специално рѣшение за одобрение на тѣзи разходи, за тѣзи услуги, за всѣки тѣзи случаи, които не сѣ оправдани споредъ отчетността, която съществува въ Министерството на желѣзницитѣ.

**Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ:** Има думата г. министърътъ на желѣзницитѣ.

**Министъръ А. Франгя:** Уважаемиятъ народенъ прѣдставителъ г. Константиновъ има пълно право. Защото никой отъ насъ, нито министъръ, нито народенъ прѣдставителъ, не може да бѣде распоредителъ съ държавнитѣ приходи. Всички наедно, колективното тѣло, дава позволение да се разходватъ и да се събиратъ паритѣ. Това е много право. Азъ винаги — убѣденъ въ това, което казахъ, че не съмъ распоредителъ на държавнитѣ приходи — когато се е касало да дамъ нѣкой си билетъ, особено за „Червенъ кръстъ“, или на нѣкой чуждестраненъ кореспондентъ, съмъ прѣдлагалъ това да рѣши Министерскиятъ съвѣтъ. Министерскиятъ съвѣтъ, слѣдъ изучаване на въпроса, ако е виждалъ, че тукъ е имало една общеполесна цѣль, ми е давалъ позволение, и азъ съмъ распоредилъ тогава да се издаватъ билети. Инакъ, никога не съмъ правилъ това нѣщо. На всѣки случай, понеже се направи единъ правилникъ, който всѣки отъ насъ трѣбва да е челъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, ако искате да го узаконите, нѣма освѣтъ да ви го прѣдстави и да искамъ узаконението му, т. е. да се гласува въ Народното събрание.

По отношение же на втората точка, че трѣбвало, както каза г. Константиновъ, да ви прѣдстави не вече единъ законопроектъ, а едно прѣдложение, което вие да узаконите, азъ ще кажа слѣдующето. Понеже това положение ще продължава, г. Константиновъ, защото ще имаме да демобилизираме и кой знае още какво Господъ ни готви, азъ ще моля тая распоредба да бѣде законъ, за да знаемъ какво вършимъ, а не пакъ подиръ 3—4—5 мѣсеца да ви кажа: узаконете това, което съмъ вършилъ. По-хубаво е вие отсега да ме турите въ рамки, и да знаете и вие, и азъ, какво върши. Затуй ще ви моля да приемете законопроекта по принципъ. Ще дамъ нужнитѣ обяснения на почитаемата комисия, отредена да разгледа прѣдварително законопроекта и послѣ ще го гласуваме.

**Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ:** Тѣй като никой вече не иска думата, обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени.

Пристъпваме къмъ гласуване. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ на първо четене законопроекта за безплатно прѣвозване на стоки въ военна вѣрме, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събрашието приема.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ Т. Теодоровъ:** Азъ ще моля почтасмото Народно събрание да вдигне вече засѣдането, защото г. г. министритѣ ще бѣдатъ въ Министерския съвѣтъ. Слѣдующето засѣданне, по правилника, би трѣбвало да бѣде утрѣ, съ дневенъ редъ докладъ отъ прошетарната комисия. Но доколкото знамъ, тази комисия не е готова съ никакъвъ докладъ. Въ понеделникъ, 25 мартъ, имаме празника Благовѣщение. Така че, слѣдующето засѣданне, по правилника, трѣбва да се състои въ срѣда.

**Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ:** Моля, г. г. народни прѣдставители, ще се опрѣдѣли дневниятъ редъ за идущето засѣданне.

**Д-ръ Н. Радевъ:** Азъ ще моля, щото моето прѣдложение да бѣде първата точка отъ дневния редъ.

**Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ:** На дневенъ редъ за идущето засѣданне ще бѣде поставено:

1. Трето четене предложението на г. Ковачева за отпускане 25.000 л. помощ за раненитъ войници;

2. Първо четене раздаденитъ днесъ законопроекти, а именно тритъ рѣшения на Министерството на железницитъ и законопроектъ отъ Министерството на вътрѣшнитъ работи за разрѣшение на Пазарджикската градска община да сключи 100.000 л. заемъ;

3. Второ четене законопроекта за безплатно прѣвозване на стоки въ военно врѣме.

Останалитъ точки отъ днешния дневенъ редъ сжщо ще се поставятъ на дневенъ редъ въ идното заседание.

Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ този дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 5 ч. вечерята)

Прѣседателствующъ: Г. Згуревъ.

Секретаръ: С. Бурмовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.